

СТУДИЈЕ И ЧЛАНЦИ

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД

УДК: 811.163.41'367.4:811.111'367.4

Тамара М. Јеврић*

Универзитет у Приштини, Косовска Митровица

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА КОЛОКАЦИЈА СА ИМЕНИЦАМА КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ ДЕЦУ У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Сажетак: Проучавање значења може подразумевати проучавање колоката и њиховог утицаја на речи уз које стоје. Циљ истраживања предложеног рада је контрастирање колокација са именицама које означавају децу у енглеском и српском језику, ради утврђивања колоката и њихове улоге у значењу речи. Циљ нам је, такође, да на основу контрастирања колокација утврдимо сличности и разлике које се у тим језицима јављају. Истраживање је спроведено на корпусу који обухвата *Британски национални корпус* (British National Corpus) (Davis, 2004–), *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (Sinclair, 2001), *Корпус савременог српског језика* на Математичком факултету Универзитета у Београду (Витас и Утвић, 2013–) и *Речник српскохрватскога књижевног језика 1-6* (Стевановић и др, 1967, 1971, 1973, 1976). Резултати анализе указују на закључак да именице које означавају децу имају идентично основно значење у енглеском и српском језику. Разликовне карактеристике тичу се различитих синтаксичко-семантичких обележја које производе различите колокације. Оне се тичу и различитих културолошких утицаја који се рефлектују на језик. Наиме, колокати показују како култура и друштво у којима један

* tamarajevric@yahoo.com

језик егзистира утичу на његову лексику, те како због разлика у синтаксичким и семантичким обележјима контрастивна анализа колокација треба да укључује све врсте лексичких речи, са придевима као кључним модификаторима именица.

Кључне речи: електронски корпуси, колокације, именице које означавају децу, енглески језик, српски језик

1. Увод

Проучавање значења дуго је било занемаривано у лингвистици. Доминантни лингвистички правци, као што су структурализам или трансформационо-генеративна граматика нису разматрали аспект значења. Чомски (Chomsky, 1979: 139) наглашава да проучавање значења није неопходно јер се сви семантички феномени могу објаснити из угла граматичких универзалија: „Управо се лингвистичка теорија [граматичке универзалије] мора изабрати како би се дошло до најбољег могућег објашњења семантичких феномена.“^{1, 2} Такође, Чомски наглашава да је посао лингвистике да се бави језичком способношћу, те да анализом корпуса не можемо ништа научити о језичкој способности човека: „Најпре се поставља питање како доћи до података о језичкој способности говорника и слушаоца, о њиховом познавању језика. Као што је случај са већином чињеница од интереса и значаја, нити је могућа директна опсервација тих информација, нити се оне могу, помоћу било које индуктивне методе, добити из података“³ (Chomsky, 1965: 18). Пинкер довитљиво наводи следеће објашњење Чомскијевог става према значењу: „Према Чомском, марсовски научник у посети би засигурно закључио да, не рачунајући узајамно неразумљиве вокабуларе, земљани говоре једним језиком“⁴ (Pinker, 1994: 232).

¹ “The linguistic theory (universal grammar) itself must be chosen so as to provide the best possible explanation of semantic phenomena” (Chomsky, 1979: 139).

² Све цитате у раду превео је аутор.

³ “There is, first of all, the question of how one is to obtain information about the speaker-hearer’s competence, about his knowledge of the language. Like most facts of interest and importance, this is neither presented for direct observation nor extractable from data by inductive procedures of any known sort” (Chomsky, 1965: 18).

⁴ “According to Chomsky, a visiting Martian scientist would surely conclude that aside from their mutually unintelligible vocabularies, Earthlings speak a single language” (Pinker, 1994: 232).

Чомскијев став према значењу се можда најбоље огледа у реченици Џона Е. Цозефа: „Граматика представља носаче, ‘праву’ структуру, а речи су само цигле које сачињавају фасаду“⁵ (в. Hunston, 1998: 93).

Са доласком корпусне лингвистике, значење постаје средство које доприноси развоју и унапређењу лингвистике. Овог пута Сосирове лингвистичке термине *la langue* и *la parole* мења нови концепт, а то је *језик у употреби*. С обзиром на то да је значење језик у употреби, проучавање значења сада се врши у оквиру електронских корпуса, који се састоје од правих, аутентичних примера употребе језика. Тако нам корпуси пружају увид у стање језика које је осведочено. Сложићемо се са тврдњом коју су изнели Ајјмер и Алтенберг (Aijmer and Altenberg, 2002: 1) да је највећи допринос корпусне лингвистике то што је употребу језика, додаћемо и значење, ставила у средиште лингвистике.

За корпусну лингвистику важна је 1957. година када излази *Синопис лингвистичке теорије, 1930–1955* [A *Synopsis of Linguistic Theory, 1930–1955*] Џона Руперта Ферта. Ферт ставља фокус на језик у употреби, на праве, аутентичне примере језика. Његова реченица „Познаћете реч по речима које уз њу стоје“⁶ (Firth, 1957: 11) често се цитира, и она представља заокрет у третирању лексичких јединица. Синклер и Стабс даље су развили Фертове идеје и развили их у њима жељеним правцима. Тако Синклер (Sinclair, 1991: 17) говори да оно што је фреквентно централно је и типично за одређени језик, па тако и учестали колокати говоре о типичним карактеристикама одређеног језика. Стабс (Stubbs, 1996) представља девет принципа који омогућавају ново разумевање односа форме и значења, тако што резимира Фертово и Синклерово учење, и додаје свој лични печат. Један од тих принципа јесте да језик у употреби преноси културу.

Синклерова дефиниција колокација гласи: „Колокација је појава две или више речи у малом међусобном размаку унутар текста.“⁷ Ако се узме у обзир однос између *чвора*⁸ и граматичких категорија колоката који се зове *колигација*

⁵ “Grammar is the girders, the ‘real’ structure, words merely the bricks which form the façade” (в. Hunston, 1998: 93).

⁶ “You shall know a word by the company it keeps” (Firth, 1957: 11).

⁷ “Collocation is the occurrence of two or more words within a short space of each other in a text” (Sinclair, 1991: 170).

⁸ Термин *чвор* ће бити дефинисан касније у тексту.

(colligation)⁹, колокације можемо разумети и као „спој двеју речи, кроз чију се интеракцију дословног или пренесеног значења остварује садржина колокације, која није идиоматизована, а чију структуру одређују морфосинтаксичке одлике“ (Стојичић, 2012: 261). Постоје још две семантичке јединице које се често везују за колокације, а то су *семантичка преференца* (semantic preference) и *семантичка прозодија* (semantic prosody). Семантичка преференца је однос између леме или облика речи, и њима семантички сродних колоката (Stubbs, 2002: 65) који заједно представљају једно семантичко поље. Семантичка прозодија односи се на став говорника.

Предмет овог рада јесу колокације са именицама које означавају децу, те предложено истраживање има за основу именице узете из *Британског националног корпуса* (British National Corpus) (Davis, 2004–)¹⁰, *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (Sinclair, 2001), *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду*¹¹ и *Речника српскохрватскога књижевног језика 1-6* (Стевановић и др., 1967, 1971, 1973, 1976). Енглески и српски речник су такође узети као основа за прикупљање колоката зарад опширности корпуса. Циљ истраживања нашег рада је, дакле, контрастирање колокација са именицама које означавају децу у енглеском и српском језику, ради утврђивања колоката и њихове улоге у значењу речи, у складу са наводима Ферта (Firth, 1957: 11), Синклера (Sinclair, 1991: 17) и Стабса (Stubbs, 2002: 16, 221). Циљ нам је, такође, да на основу контрастирања колокација утврдимо сличности и разлике које се у тим језицима јављају, чиме проверавамо Стабсове (Stubbs, 1996) ставове о спрези између језика, културе и друштва.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Методолошки део обухвата неколико различитих приступа. Први приступ јесте колокацијска анализа којом се врши семантичка анализа језика, тј. врши се проучавање значења речи путем колокација. Други приступ јесте употреба

⁹ Реч потиче од Ферта (Lindquist, 2009: 87).

¹⁰ Британском корпусу приступили смо путем интерфејса: <http://corpus.byu.edu/bnc/>.

¹¹ **Корпусу савременог српског језика** приступили смо путем:

<http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>.

корпусне лингвистике као методе (Leech, 1992). Последњи приступ јесте контрастивна анализа потребна како би се утврдиле сличности и разлике које се у енглеском и српском језику јављају.

У складу са једним од Синклерових (Sinclair, 2004: xxvii) принципа да, што је распон већи то је мањи значај испитиваних колоката, ограничићемо наше истраживање тако што ћемо анализирати четири речи с леве стране чвора и четири са десне стране чвора, -4 и +4. Тиме истраживање обухвата *контактне колокације* (adjacent collocations) и *оквирне колокације* (window collocations) (Lindquist, 2009: 73-87). *Чвор* или *чвориште* (node или node-word) представља централну реч у једној колокацији која је предмет изучавања. *Колокати* (collocates) су речи које иду уз чвор и они га карактеришу, односно ближе одређују његово значење. Простор са леве и десне стране речи чвора зове се *распон* (span). Анализиране лексеме биће генерисане путем опције *кључна реч у контексту*. Одабир речи ћемо сузити на лексичке речи, док ће функционалне речи бити узете у разматрање једино ако се процени да могу бити релевантне за анализу. Посебан акценат биће на придевима, како то саветују Стефанович и Грајс (Stefanowitsch and Gries, 2009: 933-935), јер тако елиминишемо многе функционалне речи које често не могу да нас корисно информишу о лингвистичком профилу чвора. Аутори објашњавају да проучавањем односа између придева и именица стичемо увид у придевску модификацију именица. То подразумева анализу придева у атрибутском и апозитивном положају, као и анализу придева у предикату¹². Прилози који стоје испред тих придева биће узети у обзир ако се процени да они модификују значење придева тако што га значењски мењају. Тако ћемо занемарити конструкције *врло добар, јако лоша*, али не и *елегантан обучен* или *морално покварена*.

У раду смо се определили за лематизацију енглеског корпуса, те смо вршили претрагу именица у *Британском националном корпусу* (Davis, 2004–) и речнику *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (Sinclair, 2001), у једнини и у множини. Питс (Piits, 2013: 146) је применила лематизацију на свој корпус, јер у естонском језику постоји чак 28 флективних наставака за именице, а ту је и проблем граматичке хомонимије. Питс анализира колокате естонских речи за људско биће како би тестирао хипотезу по којој речи које се појављују у

¹² Линдквист (Lindquist, 2009: 73) истиче да код анализе колоката распон не мора да буде исти са леве и са десне стране, што зависи од тога какву реч проучавамо, тј. коју врсту речи или коју функцију речи у реченици.

сличним контекстима имају слично значење. Ђезуато (Gesuato, 2003) се такође определила за лематизацију. Она анализира колокације са лемама WOMAN, MAN, GIRL и BOY у корпусу Cobuild on-line, како би утврдила да ли су социо-културолошки концепти у спрези са колокатима и именицама које ти колокати модификују. *Корпус савременог српског језика* (Витас и Утвић, 2013-) је лематизован, а претрага именица у једнини и множини вршена је и у *Речнику српскохрватскога књижевног језика 1–6* (Стевановић и др., (1967, 1971, 1973, 1976).

Након што смо путем кључне речи у контексту претражили именице у енглеском и српском језику, извршили смо попис генерисаних колоката, груписали их на основу значења у семантичка поља, и затим анализирали. Колокати су груписани тако што су најпре придеви у атрибутском положају којих има знатно више од придева у апозитивном положају, или у предикату, сврстани у семантичка поља, док су придеви у предикату приказани детаљније, са целим контекстом. Налази о лексемама обједињују семантичка поља обе врсте придева. Релевантни глаголи, именице и сл. такође су дати у пуном контексту и груписани су тематски, и по могућству анализом придодати неком од утврђених семантичких поља.

Колокати су груписани у семантичка поља која је неколико аутора категоризовало у својим истраживањима. Штасни (2013) се бави номинацијом човека позитивним и негативним карактерним особинама у српском језику, именовањем човека према интелектуалним својствима (номинацијом човека са развијеним и умањеним умним способностима), и именовањем човека према физичком изгледу, са основним естетским категоријама лепо-ружно. Анализа колоката Ђезуато (Gesuato, 2003) произвела је следеће групације: *физичка привлачност, физички изглед, узраст, породични и лични односи, покрет жена, религија, групације људи*. Посебан одељак посвећен је атрибутским придевима: *стања или услови у којима се налазе њихови референти, област њиховог порекла, стална својства, особине понашања, физичке или емоционалне карактеристике, чланство у групи или категорији; жена у улози жртве у прошлости или садашњости, ментална или емоционална нестабилност, недостатак контроле у њиховом понашању, ограничена интелектуална способност, друштвено маргинализован љубавни живот или ниско квалификован професионални положај, физичке особине и непрототипичност одређених друштвених улога које играју*. Подела придева Бориса Хлебца (1974: 439) је на: позитивне особине, неутралне особине и негативне особине. Следи наша модификована верзија приказаних категорија:

- семантичко поље којим се означава спољашњост дели се на две категорије: *физичка привлачност* и *физички изглед*, унутар којих постоји лексички сет – поларитет позитиван и негативан, и неутралан за другу категорију,
- *узрост*, и поларитет млад и стар,
- семантичко поље карактера дели се на две категорије: *карактер* и *интелигенција*¹³, и поларитет позитиван и негативан,
- *емоционално стање*, и поларитет позитиван и негативан,
- *вредносни систем* – вредности које постоје унутар једног друштва, дакле вредности из угла једне заједнице, и поларитет позитиван и негативан,
- *љубавна веза и брак*, и поларитет бити/не бити у браку,
- *деца и родитељство*, и поларитет имати/немати децу,
- *материјална ситуација*, и поларитет богат и сиромашан,
- *здравље*, и поларитет позитиван и негативан,
- *смрт и умирање*, и поларитет жив и мртав, и
- *остало* – укључује речи чији особени семантички садржај није могуће сврстати ни у једну од наведених категорија.

Почетни избор семантичких поља који улази у предмет анализе оставља простор за његово проширење с обзиром на то да ће у току прикупљања корпуса избор колоката бити разматран у складу са добијеним конкорданцама.

3. АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА

3.1. Лексеме *child/children* и њихови колокати

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибутску функцију и који стоје испред именица *child* и *children*:

физичка привлачност – позитиван: beautiful, handsome, pretty, sweet

– негативан: колокати нису генерисани

¹³ У ширу семантичку интерпретацију појма *карактер* Штасни (2013: 92) убраја интелектуалне особине појединца.

физички изглед – позитиван: колокати нису генерисани

- неутралан: black, dark-haired, naked
- негативан: coloured¹⁴, pint-sized, ragged

узрост – млад: dependent, little, pre-school, small/smallest, suckling, teenage, young

- одрастао/редослед рођења: eldest, old

карактер – позитиван: earnest, good, kind, sociable, talented

- негативан: bad, disobedient, maladjusted, nasty, noisy, problematic, recalcitrant, reluctant, shy, spoiled, thankless, vulnerable, wayward

интелигенција – позитиван: bright, clever

- негативан: колокати нису генерисани

емоционално стање – позитиван: колокати нису генерисани

- негативан: disturbed, frightened, grief stricken, hurt, miserable, unhappy

вредносни систем – позитиван: best, brilliant, dear, delightful, eligible, energetic, exciting, favourite, normal, real, respected

- негативан: difficult, irritating, monstrous, ordinary, poor, wretched

материјална ситуација – богат: колокати нису генерисани

- сиромашан: poor

љубавна веза и брак – бити у браку: married

- не бити у браку: illegitimate

деца и родитељство – имати децу: adopted, adoptive, foster, new, new(-)born, only

- немати децу: unborn

¹⁴ Употреба ове речи данас се сматра увредљивом.

стручни термин: developing, growing¹⁵

здравље – позитиван: convalescent

– негативан: afflicted, deaf, disabled, visually handicapped, mentally ill,
injured, sick, sickly

смрт и умирање – жив: surviving

– мртав: колોકати нису генерисани

остало – abused, affected, alleged, evacuated, habitual, human, hungry, individual,
inner¹⁶, local, lost, masturbating, middle-class, particular, vehemently
protected, remaining, rural, sleeping, stolen, working class

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именица *child* и *children*: *concerned, dead, permanently deprived* и *unattended*.

Претрага енглеског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *no child is unadoptable, child is brighter, child is very precious, child is properly educated, child is reliant upon, child will be moody, child will be fully trained, children are admissible, children are innocent, children are merely innocent, children are quiet and thoughtful, children are remarkably resilient, children are so bad, children were capable, children were excited, children who get sunburnt, children who were unborn*.

У енглеском језику карактерне црте детета су бројније у свом негативном поларитету. Позитивне особине детета јесу његова доброта, искреност и дружељубивост. Негативни придеви указују на недостатак дисциплине у дететовом животу – *bad, disobedient, nasty, noisy, problematic, recalcitrant, spoiled, thankless, wayward*. У групи придева *емоционално стање* акценовано је тужно, повређено и напасе несрећно стање детета. *Физички изглед* детета дат је не само посредством придева већ и посредством предлошко–падежних синтагми у атрибутској функцији – *child with short stature, child is in rags*. У категорији *узраст* јављају се и *dependent, reliant* и *suckling*. Придеви у пољима *љубавна веза* и *брак* и

¹⁵ Наведени колોકати јављају се у корпусу у текстовима који припадају пољу друштвених наука.

¹⁶ *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (Sinclair, 2001: 807) дефинише колોકацију *inner child* као „човекова осећања налик оним у детета“.

деца и родитељство описују децу која потичу из незаконитих веза – *illegitimate*, или их приказују као новорођене или нерођене – *new(-)born* и *unborn*.

Важне су и следеће тематске целине: рођење детета – *child was born, child would be born, child born*, плач детета – *a child cries at night*, дојење – *breasfeeding the child, she began feeding her child*, држање детета – *child should be held, carrying her child*, и губитак детета – *abandoning both child and, child disappeared*.

Именице која са лексемом *child* чине јединствену целину прате дететов развој и улогу коју поједини системи имају у његовој заштити – *child abuse, child benefit, child care, child develop/development, child guidance, child health, child learns, child mortality, child protection, child rearing, child restraints, child sex abuse, child support, child's ability, child's progress*. Глагол *baptize* доноси ново поље – религију – *baptize a newborn child, child of that name baptized*, и сл. Претрага лексеме *baptized* показује да се она најчешће употребљава као глагол, а знатно ређе као придев, нпр. *described the baptized child*.

Уочљива је учестала колокација *my child*, а семантичко поље *смрт и умирање* допуњено је примерима *child was going to die, child who died, child who lives*. Груписање именице са именицама сродног значења је следеће: *child and his family, child and its/his parents*.

3.2. Лексеме *дете/деца* и њихови колокати

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају атрибуцкску функцију и који стоје испред именица *дете* и *деца*:

физичка привлачност – позитиван: лепо

– негативан: ружно

физички изглед – позитиван: буцмасто, снажно

– неутралан: голишаво, голо, завитлано, куждраво, омотано,

уфачловано¹⁷, црномањасто

– негативан: закржљало, запуштено, кржљаво, мршаво, нејако,

¹⁷ Што значи *обавити, увити завојем, увити уопште* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 6, 1976: 631, 661). Немачка реч *фачла* се у српском језику сматра варваризмом.

слабо, пупаво, толишно

узраст – млад: балаво, мало, малолетно, најмлађе

– одрастао/редослед рођења: велико, старије, подрасло, позно

карактер – позитиван: безазлено, благородно, даровито, добро, љупко, невино,

нежно, племенито, послушно, самоуко, узорно, умиљато, честито

– негативан: безобразно, бесловесно, врашко, жутокљуно, каприциозно,

лудо, неваљало, немирно, неприлагодљиво, несташно, размажено,

улагљиво, чудно

интелигенција – позитиван: паметно

– негативан: кретенасто

емоционално стање – позитиван: срећно

– негативан: збуњено, јецаво, љутито, несрећно, разочарано, расплакано, уцвельено

вредносни систем – позитиван: драго, истинско, једино, мило, најбоље,

најмилије, омиљено, сјајно, фино

– негативан: бедно, грешно, јадно, жалосно, сирото

материјална ситуација – богат: богаташко

– сиромашан: сиромашно

љубавна веза и брак – бити у браку: брачно

– не бити у браку: ванбрачно

пол – женско

– мушко

деца и родитељство – имати децу: доптивно, крваво¹⁸, новорођено, прворођено,

¹⁸ Са значењем *управо рођено* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 3, 1969: 45).

посвојено, пре времена рођено, туђе, усвојено

– немати децу: мртворођено, нерођено, побачено, постхумно

здравље – позитиван: живо

– негативан: болесно, болешљиво, згрчено, потхрањено, рахитично,

слабуњавао, слепо

смрт и умирање – жив: живо

– мртав: мртво

религија – бити крштен: крштено

– не бити крштен: некрштено

остало – затечено¹⁹, нађено, напуштено, невидљиво, непомично, подметнуто,

промрзло, украдено

У ову групу придева убрајамо и оне које указују на национални идентитет: *београдско, козилијанско, курдско, српско*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве који имају апозитивну функцију и који стоје иза именица *дете* и *деца*: *болесно, ваљано, вешто, гладно, драго, мало, меко, младо, мртво, мушко, оболело, обучено, презрело, рођено, ружно, сопствено, старије, увијено, упишано, чупаво*.

Претрага српског корпуса генерисала је следеће придеве у предикату: *дете је било необично лепо, дете је добро и паметно, дете је здраво, дете је страшно малокрвно, деца била мала, деца остану слепа, деца постају неосетљива*.

Физички изглед у српском језику описује крхку грађу и недостатак физичке снаге *детета*, а наглашени су и следећи атрибути – *дете великог трбуха, то је дете црнпурасти кудравко*. Придев *ружно* употребљен је како би се описала лексема *дете*, док енглеска лексема *child* није описана придевом *ugly*. Вредне карактерне црте јесу дететова доброта – *благородно, добро, племенито*, његова благост и финоћа – *љупко, невино, нежно, умиљато, фино*, примерено понашање – *узорно, честито*, и таленат – *вешто, даровито, самоуко*. Мане детета јесу

¹⁹ Са значењем у другом браку *наћи, наследити децу из првог брака* (*Речник српскохрватскога књижевног језика 1*, 1967: 233).

неваспитаност, непослушност, несташна и разиграна природа својствена деци – *безобразно, лудо, неваљало, немирно, неприлагодљиво, несташно*. Наглашено је емоционално стање детета, првенствено туга и несрећа као доминантне емоције – *несрећно, разочарано, увељено*, и сл. Плачљивост малог детета потенцира се посредством глагола – *дете заплака, дете је кењкало, дете ми плаче, дете плаче и даље*. Код категорије *љубавна веза и брак* примећујемо разлику између детета које потиче из брачне или ванбрачне заједнице, док категорија *пол* прави разлику између мушког и женског детета. Категорију *узраст* чине и придеви *балаво* и *малолетно*.

У оквиру семантичког поља *деца и родитељство*, у оквиру поларитета *имати децу*, издвајају се придеви који описују децу која су стечена усвајањем – *адоптивно, посвојено и усвојено*. Затим се нијансира значење *рођене* деце – *пре времена рођено, новорођено, прворођено*, и у негативном поларитету – *мртворођено, нерођено, побачено*.

Категорије које следе описују архетипску везу између мајке и детета путем неколико категорија: *рођење детета – децу рађа, дете које носим, дете ће се родити, њено дете ће се родити, роди му се и дете*; *дојење – дете ми је гладно, дојила је дете, деца која су дојена*; *носити, држати дете – дете отежало у наручју, дете у наручју, жена држи дете, држим дете у наручју, ја имам дете на грудима, једва држим дете у наручју, носим дете у наручју, привих дете на груди*; и *губитак детета – због тога да ми се дете одузима, да сам можда и дете изгубила, изгубити дете, истргнути дете тек рођено, није отето дете, оставио је дете, остављам своје дете, украсти дете*. У корпусу имамо још једно ново поље а то је *религија*, где се даје важност томе да ли је дете крштено или не.

За именице у множини учестале су следеће категорије: *школовање – деца која се редовно школују, деца редовно иду у школу, да нам се деца школују, игра – деца се нису играла, децу да се играју*, и *ометеност у развоју – деца ометена у развоју, деца са сметњама у развоју*.

Српски корпус бележи узречицу *дете моје*. У категорији *смрт и умирање* налазе се и следећи примери: *ако останемо ја и дете живи, дете рођено мртво, дете умире*. Неки од примера груписања јесу: *дете и мајка, жена и дете, деца и одрасли, деца и омладина*.

3.3. Контрастирање

Компарацијом колоката увиђамо да долази до подударности релевантних категорија лексема *child* и *дете*. Обе лексеме истовремено прожимају три

концепта, а то су деца у брачним и ванбрачним заједницама – *illegitimate*, *брачно*, *ванбрачно*, биолошка или усвојена деца – *adopted*, *foster*, *адоптивно*, *посвојено*, *усвојено*, и приказ деце као нестале – *lost*, *stolen*, *нађено*, *напуштено*, *украдено*.

Једно семантичко поље представља разликовни фактор. То је *пол*, којег има само у српском језику. У српском се колокације *мушко дете* и *женско дете* изнова понављају, док колокације *male child* и *female child* корпус није генерисао. Овакве околности нису производ културних модела који дозвољавају или охрабрују прерогатив мушке над женском децом, већ су производ особености језика. Пол детета пре ће бити дат именицама *boy* или *girl* него придевима *male* и *female*, који своју колокабилност са именицом *child* остварују у стручној литератури, те претрага придева *female* и *male* даје колокације *female child* и *male child*.

Поље *стручни термин* није семантичко питање, већ указује на различиту граматичку структуру у језицима, јер можемо рећи *developing* или *growing child* али не и *развијно* или *растуће дете*. У српском језику након именице стоји односна заменица – *дете које се развија* или *дете које расте*.

4. ЗАКЉУЧАК

У овом раду пошли смо од претпоставке да значења колоката говоре о типичним значењским особинама именица које означавају децу. Такође, сматрали смо да ће контрастивна анализа допринети утврђивању сличности и разлика у језичким особеностима енглеског и српског језика које су одраз различитих култура у којима се ти језици развијају и мењају. Извршили смо попис генерисаних колоката, груписали их на основу значења у семантичка поља, и анализирали. Анализом *Британског националног корпуса* (Davis, 2004–), речника *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (Sinclair, 2001), *Корпуса савременог српског језика* (Витас и Утвић, 2013–) и *Речника српскохрватскога књижевног језика 1-6* (Стевановић и др., (1967, 1971, 1973, 1976) дошли смо до следећих резултата.

Лексеме којима се описују деца показале су да колокати описују децу која потичу из брачних и ванбрачних заједница, објашњавају да ли су деца биолошка или усвојена, и покрећу питање нестале деце. Закључили смо да поље које лексемама није заједничко јесте *пол*. *Пол* је још једна категорија која демонстрира разликовне синтаксичко-семантичке разлике – колокацијама *мушко дете* и *женско дете* у енглеском одговарају лексеме *boy* и *girl*. *Религија* се јавља путем придева у српском језику – *крштено* и *некрштено*, а у енглеском језику чешће глаголом – *baptize*. Поље *стручни термин* такође приказује синтаксичко-

семантичке разлике. Разликовне карактеристике тичу се и различитих синтаксичко-семантичких обележја које производе различите колокације, нпр. *developing child* и *dete које се развија*. Оне се тичу и различитих културолошких утицаја који се рефлектују на језик. Друге разлике у колокатима између контрастираних лексема нису утврђене. Карактерне црте деце у оба језика бележе високу подударност, а исто важи и за категорију *емоционално стање*. Такође, *вредносни систем* у оба језика броји више колоката у позитивном поларитету, те истиче децу као *најбољу, драгу, омиљену* и *истинску*.

С обзиром на то да су у анализу енглеског и српског корпуса укључене све врсте лексичких речи, а посебна пажња дата је придевима као речима које нијансирају значење именица, приметили смо следеће. Од самог почетка анализе, у оба језика је код лексема забележена знатно бројнија употреба придева у атрибутомском него у апозитивном положају, или у предикату. Овај налаз подудара се са Синклеровом (Sinclair, 2004: 31) анализом конкорданци, те његовим закључком да је приметна већа регуларност у образцу лево од анализираног чвора. Стога су придеви у апозитивном положају, или у предикату ређи у оба анализирана језика у односу на придеве у атрибутомском положају, али су у српском језику придеви у апозитивном положају и у предикату пак чешћи у односу на енглески језик. Овим се потврђује да анализа лексике јесте уједно и анализа граматичких образаца лексема којом упознајемо функционисање оба језика. Даља истраживања фокусираће се на контрастирање других именица којима се означавају људска бића, њихове синониме и хипониме.

ЛИТЕРАТУРА

- Aijmer, K. and Altenberg, B. (eds.). (2002). *Advances in Corpus Linguistics. Papers from the 23rd International Conference on English Language Research on Computerized Corpora (ICAME 23)*. Amsterdam: Rodopi.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Massachusetts: MIT Press.
- Chomsky, N. (1979). *Language and Responsibility. Based on Conversations with Mitsou Ronat*. New York: Pantheon Books.
- Davies, M. (2004–). *BYU-BNC* (based on the British National Corpus from Oxford University Press), Available at: <http://corpus.byu.edu/bnc/>.
- Firth, J. R. (1957). *A Synopsis of Linguistic Theory, 1930-1955. Studies in Linguistic Analysis. Special Volume of the Philological Society*, 1–32.

Gesuato, S. (2003). The Company *Women and Men Keep*: What Collocations Can Reveal about Culture. In D. Archer et al. (eds.). *Proceedings of the Corpus Linguistics 2003 conference* (253-262). Lancaster: UCREL, Lancaster University.

Hlebec, B. (1974). Odnos značenja, obličkih promena i komponibilnosti imenica i prideva u engleskom jeziku. *Anali Filološkog fakulteta*, 11, 431-445.

Hunston, S. (ed.). (1998). *Language at Work*. Clevedon: BAAL & Multilingual Matters.

Leech, G. (1992). Corpora and Theories of Linguistic Performance. In J. Svartvik (ed.), *Directions in Corpus Linguistics. Proceedings of the Nobel Symposium 82*. Mouton de Gruyter: Berlin, New York.

Lindquist, H. (2009). *Corpus Linguistics and the Description of English*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Piits, L. (2013). Distributional Hypothesis: Words for Human Being and Their Estonian Collocates. *Trames*, 17/2, 141-158.

Pinker, S. (1994). *The Language Instinct. How the Mind Creates Language*. New York: William Morrow.

Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.

Sinclair, J. (ed.). (2001). *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners*. Glasgow: HarperCollins Publishers.

Sinclair, J. (2004). *Trust the Text. Language, Corpus and Discourse*. London: Routledge.

Stefanowitsch, A. and Gries, S. T. (2009). Corpora and Grammar. *Corpus Linguistics. An International Handbook*, 933-952.

Stevanović i dr. (ur.). (1967, 1971, 1973, 1976). *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika 1-6*. Novi Sad, Zagreb: Matica srpska, Matica hrvatska.

Stojičić, V. (2012). Sintagma i strukturna svojstva kolokacija. *Filolog*, 5, 260-268.

Stubbs, M. (1996). *Text and Corpus Analysis*. Oxford: Blackwell Publishers.

Stubbs, M. (2002). *Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics*. Oxford: Blackwell Publishing.

Štasni, G. (2013). *Reči o čoveku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Vitas, D. i Utvić, M. (2013–). *Korpus savremenog srpskog jezika (verzija SrpKor2013)*, Copyright Grupa za jezičke tehnologije Univerziteta u Beogradu. Dostupno na: <http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>.

TAMARA M. JEVRIĆ

CONTRASTIVE ANALYSIS OF COLLOCATIONS WHICH DENOTE CHILDREN IN ENGLISH AND SERBIAN

Summary: The study of meaning can refer to the study of collocates and the way they affect words that they commonly collocate with. The aim of this research is to contrast collocations which denote children in English and Serbian, in order to establish collocates and their role in word meaning. By contrasting the collocations, the aim is to determine the similarities and differences between the aforementioned languages. The research is based on the *British National Corpus* (Davies, 2004–), *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners* (Sinclair, 2001), the *Corpus of Contemporary Serbian of the Faculty of Mathematics, Belgrade University* (Vitas and Utvić, 2013–) and *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika 1–6* (Stevanović et al., 1967, 1971, 1973, 1976). The results of the analysis point to the conclusion that nouns which denote children have the same meaning in English and Serbian. The contrasting characteristics are concerned with different syntactic and semantic attributes which produce different collocations. The contrasting characteristics are also concerned with different cultural influences reflected on languages. The collocates demonstrated that culture and society in which languages exist influence their lexis while, because of the differences in their syntactic and semantic attributes, the contrastive analysis of collocations should include all types of lexical parts of speech with adjectives as key noun modifiers.

Keywords: electronic corpora, collocations, nouns which denote children, English, Serbian.

Датум пријема: 10.11.2017.

Датум исправки: 4.12.2017.

Датум одобрења: 16.12.2017.